

UDK: 316.472.42:373.3
37.064:373.3

Primljeno: 03. 11. 2018.

Izvorni naučni rad
Original scientific paper

Alma Malkić Aličković

ODNOS SOCIJALNIH VJEŠTINA UČENIKA I KVALITETA INTERAKCIJE U RAZREDNOM KOLEKTIVU

Socijalne vještine određuju uspješnost funkcionisanja pojedinca u različitim socijalnim kontekstima. Osobe koje imaju razvijene socijalne vještine na jednostavan način uspostavljaju interakciju sa drugima i afirmišu se u kolektivu. Ovakve osobe doprinose i pozitivnoj socio-emocionalnoj klimi u grupi, koja je pogodna za ostvarivanje kooperacije. Kooperativni odnosi u školi podstiču motivaciju kod učenika i vode ka grupnoj produktivnosti i kvalitetnim međuljudskim odnosima. U radu su predstavljeni rezultati istraživanja čiji cilj je bio ispitivanje odnosa između razvijenosti socijalnih vještina učenika i kvaliteta interakcije koju ostvaruju u razrednom kolektivu. Istraživanje je realizirano u šest osnovnih škola sa područja grada Tuzle. Uzorak je činilo 506 učenika u dobi od petog do osmog razreda, i to 281 dječak i 225 djevojčica. Za mjerenje socijalnih vještina korišten je Inventar socijalnih vještina (Riggio i Throckmorton 1986). Kvalitet interakcije u razrednim kolektivima sniman je pomoću Balesove sheme za praćenje interakcije u malim grupama, što je podrazumijevalo primjenu metode posmatranja. Interakcija je praćena na najmanje dva školska časa u svakom od 24 razredna kolektiva koja su obuhvaćena uzorkom istraživanja. Pri statističkoj obradi podataka primijenjen je postupak kanoničke analize kovarijansi, a dobijeni pokazatelji upućuju na zaključak da je prisutna povezanost između neverbalnih socijalnih vještina učenika i kvaliteta interakcije u razredu, dok nema povezanosti između verbalnih socijalnih vještina učenika i kvaliteta interakcije koju ostvaruju u razrednom kolektivu.

Ključne riječi: socijalne vještine; razredni kolektiv; kvaliteta interakcije; komunikacija.

UVOD

Poznavanje i sposobnost korištenja različitih oblika socijalnog ponašanja, kao i ispravna procjena koje ponašanje je prikladno u određenoj situaciji, odlike su osoba koje imaju razvijene socijalne vještine (Ruegg 2003). Takve osobe uspješne su u uspostavljanju interakcije sa drugim ljudima (Brajša-Žganec 2003), pa Riggio, Watring i Throckmorton (1993) ističu da je usvajanje socijalnih vještina ključni aspekt psihosocijalne prilagodbe i zdravog snalaženja u razvoju i održavanju međuljudskih odnosa.

Razredni kolektiv je socijalna grupa sa „vlastitim normama, psihološkom atmosferom i očekivanjima, kako od učenika tako i od učitelja“ (Vizek Vidović i sar. 2014: 306). Učenici u međusobnom odnosu zadovoljavaju socio-emocionalne potrebe, ali i međusobno utječu na vrijednosti i stavove, što se ostvaruje kroz kompenzacijsku, zaštitničku i socijalizacijsku funkciju razrednog kolektiva (Kiper i Mischke 2008).

Kvalitetna interakcija među sudionicima nastavnog procesa, kako ističu Bognar i Matijević (2005), jedan je od ključnih uslova ostvarivanja ciljeva odgojno-obrazovnog procesa.

Kvalitet interakcije u razredu prvenstveno se manifestira kroz socio-emocionalnu klimu, koja odražava socio-emocionalne odnose u razredu, ali i orijentaciju sudionika nastavnog procesa na ostvarivanje radnih zadataka.

Vizek Vidović i sar. (2014) ističu da je nastavnik taj koji upravlja razredom i da njegovo rukovođenje treba biti tako osmišljeno da osigurava funkcioniranje razreda kao visoko kohezivne grupe. U takvim razredima dominantna je kooperativnost, koju karakterišu dobri interpersonalni odnosi i visok nivo grupne produktivnosti (Rakić 1967). Kooperativnost razvija toleranciju prema drugačijim mišljenjima i stavovima i „njome se učvršćuje spremnost uspostavljanja ravnopravnih na komunikativnoj kompetenciji zasnovanih odnosa“ (Slatina 2008: 288). S druge strane, u razredu gdje prevladavaju odnosi kompeticije put do kvalitetne interakcije je otežan. Natjecateljski duh otežava put do sebe i put do drugih, pa je u razredu u kojem on dominira loša socio-emocionalna klima, nema prijateljstva, međusobne povezanosti i solidarnosti (Uzelac, Bognar i Bagić 1994).

Pored nastavnikovog stila poučavanja i vođenja, pri objašnjenju faktora koji određuju kvalitet interakcije u razredu nužno je uzeti u obzir i karakteristike učenika. Razredni kolektiv je svojevrsni poligon gdje učenici manifestiraju svoje komunikacijske vještine, kako u odnosu prema vršnjacima, tako i kroz odnos prema

nastavnicima. Djeca koja imaju razvijene socijalne vještine u razrednom kontekstu pokazuju solidarnost, odgovornost, spremnost da poštuju različitost, te da prihvate i priznaju drugog i drugačijeg (Uzelac, Bognar i Bagić 1994). Ona su u stanju da jasno sagledaju svoje potrebe i potrebe drugih, što je uslov za konstruktivne interpersonalne odnose. S druge strane, djeca koja nemaju razvijene socijalne vještine, ispoljavaju probleme u interakciji s vršnjacima i nastavnicima, i prepoznatljiva su po emocionalnim problemima (Warnes i sar. 2005). Takvoj djeci su svojstvene teškoće u ispunjavanju radnih zadataka koji iziskuju saradnju sa drugima, što narušava kvalitet interakcije u grupi (Bojanović 2004).

Uspostavljanje i održavanje kvalitetnih odnosa sa vršnjacima posebno je značajno za djecu osnovnoškolske dobi, jer je u tom razvojnem periodu potreba za afirmisanjem u vršnjačkim grupama posebno izražena. Razredni kolektiv je jedan od konteksta u kojima se ta potreba ostvaruje, a uspjeh ili neuspjeh u njenom zadovoljavanju odražava se na ukupan odnos učenika prema školi, kao i na motivaciju za učenje. Istražujući kvalitetu socijalnih odnosa osnovnoškolaca, Spasenović (2009) je došla do nalaza da faktor prihvatanja od strane vršnjaka ima značajan utjecaj na školski uspjeh učenika, dok su Rubin i sar. (1999; prema Joksimović 2004a) utvrdili da učenici prema kojima vršnjaci ispoljavaju negativne emocije, gube interes za školu, neovisno o tome da li imaju teškoće u učenju ili ne.

Pri istraživanju vršnjačkih odnosa, u različitim kontekstima, istraživači u fokus stavljanju ulogu socio-emocionalnih vještina. Tako su Zotović i Petrović (2007), pri istraživanju socijalno kompetentnog ponašanja djece predadolescentnog uzrasta, utvrdile da su djeca sa niskim nivoom emocionalne kompetentnosti odbačena od vršnjaka, te da ovu djecu karakteriziraju slabo razvijena sposobnost prepoznavanja emocija na osnovu facijalnih ekspresija, visok nivo labilnosti i negativnosti, te sklonost ka traženju podrške u prevladavanju averzivnih emocija. S druge strane, nalazi ovog istraživanja ukazuju i na to da su u grupi vršnjaka prihvaćena djeca koja imaju pozitivan afektivitet, dobro kontroliraju emocije i pokazuju osjetljivost na tuđa emocionalna stanja.

Na značaj socijalnih vještina pri uspostavljanju vršnjačkih relacija, koje se manifestiraju kroz popularnost i prijateljstvo, ukazuju i rezultati istraživanja koje su realizirali Warnes i sar. (2005) na uzorku učenika drugog i petog razreda osnovne škole. Prema rezultatima ovog istraživanja kao bitne odrednice djece koju vršnjaci smatraju prijateljima ističu se: kompromis, suosjećanje, pomoć drugima, pouzdanost, humor, zajedničko provođenje vremena. Uočeno je i da učenici petog razreda kod svojih vršnjaka najviše vrednuju verbalne karakteristike, kao što su usmeno

komuniciranje o problemima i frustracijama, dok učenici drugog razreda akcentiraju na ponašanje koje se odnosi na poštovanje pravila.

Šimić Šašić i Klarin (2014, prema Šimić Šašić 2017) u svom istraživanju koje se tiče odnosa dimenzija učeničkog temperamenta i interpersonalnog ponašanja nastavnika, došle su do nalaza da veća sposobnost usmjeravanja pažnje, kontrola aktivacije i neprikladnih odgovora, te izraženija potreba za bliskošću, kod učenika, doprinose boljem vođenju razrednih aktivnosti, te većem stepenu nastavnikovog razumijevanja učenika i pružanja pomoći u učenju.

Imajući u vidu ulogu kvaliteta interakcije u razredu u zadovoljavanju socio-emocionalnih potreba učenika i formiranju njihovog ukupnog odnosa prema školi i učenju, te polazeći od uloge učenika u procesu kreiranja interakcije u razredu, opredijelili smo se za istraživanje odnosa socijalnih vještina učenika i kvaliteta interakcije u razrednom kolektivu.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Cilj i zadaci istraživanja

Cilj istraživanja je ispitati odnos socijalnih vještina učenika i kvaliteta interakcije koju ostvaruju u razrednom kolektivu.

Shodno tome, zadaci istraživanja su:

- ispitati odnos neverbalnih socijalnih vještina učenika i kvaliteta interakcije u razrednom kolektivu
- utvrditi odnos između verbalnih socijalnih vještina učenika i kvaliteta interakcije u razredu.

Hipoteze istraživanja

- Pretpostavlja se da postoji statistički značajna povezanost između neverbalnih socijalnih vještina učenika i kvaliteta interakcije koju ostvaruju u razredu.
- Pretpostavlja se da je prisutna statistički značajna povezanost između verbalnih socijalnih vještina učenika i kvaliteta interakcije u njihovom razrednom kolektivu.

Uzorak istraživanja

Uzorak istraživanja činili su učenici 24 razredna kolektiva iz šest škola sa područja grada Tuzle. Ukupan broj učenika u uzorku bio je 506, i to 281 dječak i 225

djevojčica. Strukturu uzorka u odnosu na dob, odnosno razred koji učenici pohađaju, činilo je 50 učenika petog razreda, 72 učenika šestog razreda, 66 učenika sedmog i 93 učenika osmog razreda. Dob učenika je u rasponu od 11 do 14 godina. Škole i razredni kolektivi u kojima je istraživanje realizirano, odabrani su metodom slučajnog uzorka.

Instrumenti istraživanja

Za prikupljanje podataka korišteni su: *Inventar socijalnih vještina* (Riggio i Throckmorton 1986) i *Balesova klasifikacijska shema za praćenje interakcije u malim grupama*.

Inventar socijalnih vještina prilagođen je potrebama ovog istraživanja i čini ga šest subskala, odnosno dva područja: emocionalno-verbalno i socijalno-verbalno. Emocionalno-verbalno područje Inventara ima tri subskale: emocionalna izražajnost, emocionalna osjetljivost i emocionalna kontrola, dok je socijalno-verbalno područje Inventara sačinjeno od četiri subskale, i to: socijalna izražajnost, socijalna osjetljivost, socijalna kontrola i socijalna manipulacija. Svaku subskalnu čine 4 čestice predstavljene u formi skale Likertovog tipa, i to sa modalitetima odgovora od 0 do 8 (0=potpuno neslaganje; 8=potpuno slaganje).

Subskale iz emocionalno-verbalnog područja Inventara su direktno povezane sa vještinama neverbalne komunikacije. Emocionalna izražajnost je mjera izražajnosti emocija neverbalnim putem. Subskala emocionalne osjetljivosti je mjera vještina dekodiranja neverbalnih poruka. Subskala emocionalne kontrole je mjera sposobnosti nadgledanja i kontrole vlastitih emocija. Zajedno, ove tri emocionalne/neverbalne vještine čine indeks opće emocionalne/neverbalne kompetencije.

Subskale koje čine socijalno-verbalno područje Inventara socijalnih vještina odražavaju vještine verbalne komunikacije. Subskala socijalne osjetljivosti je mjera dekodiranja i razumijevanja verbalne komunikacije, a socijalna izražajnost mjera verbalnog izražavanja i sposobnost uključivanja drugih u socijalne interakcije. Socijalna kontrola je mjera samoprezentiranja i igranja uloga, dok je socijalna manipulacija mjera manipuliranja u komunikaciji sa drugim ljudima.

Kako bi se provjerila primjenjivost Inventara socijalnih vještina u našoj sredini, na uzorku učenika od petog do osmog razreda osnovne škole, izračuti su osnovni mjerni pokazatelji (Tabela 1).

Tabela 1: Osnovne metrijske karakteristike subskala Inventara socijalnih vještina

Cronbachova ALFA, ekvivalentna Spearman/Brown-Kuder/Richardson-Guttman	0,79
Kaiser, Mayer, Olkin, mjera reprezentativnosti, $\psi 1$	0,86
Momirović-Gredelj, mjera homogenosti, H_4	0,70

Prezentirane mjerne osobine instrumenta su zadovoljavajuće. Pouzdanost pod klasičnim modelom mjerenja iznosi 0.79 što je prihvatljivo za anketna ispitivanja. Mjera reprezentativnosti ($\psi 1= 0,86$) pokazuje da instrument ima dobre reprezentativne odlike, dok mjera homogenosti ($H_4=0.70$) ukazuje da je riječ o relativno homogenom instrumentu koji je pogodan da se njime ispituju socijalne vještine ispitanika iz našeg uzorka.

Balesova klasifikacijska shema za praćenje interakcije u malim grupama primijenjena je za snimanje interakcije u razrednim kolektivima. Shemu čini dvanaest kategorija, koje su podijeljene u četiri područja, i to: *Pozitivne reakcije, Negativne reakcije, Odgovori i Pitanja*. Područja Pozitivne i Negativne reakcije odražavaju zastupljenost pozitivnih i negativnih socio-emocionalnih odnosa u razredu, dok kategorije iz područja Odgovori i Pitanja omogućavaju uvid u aktivnost ispitanika pri davanju odgovora na postavljena pitanja, ali i u njihovu inicijativu da postavljaju pitanja i pokreću dijalog.

Tabela 2: Balesov sistem kategorija-shema za analizu

1	Pokazuje solidarnost, odaje priznanje, pomaže, nagraduje
2	Pokazuje opuštanje tenzije, šali se, smije, pokazuje zadovoljstvo
3	Slaže se, pasivno prihvata, razumije, podržava, suosjeća
4.	Daje sugestije, direktive, nameće pravac akcije
5	Daje mišljenje, evaluira, analizira, izražava osjećanja i želje
6	Daje orijentaciju, informaciju, ponavlja, razjašnjava, potvrđuje
7	Traži informaciju, ponavljanje, razjašnjenje, potvrdu
8	Traži mišljenje, tuđu evaluaciju, analizu, da drugi iskažu osjećanja
9	Traži sugestiju, direktivu, pravac akcije
10	Ne slaže se, pokazuje pasivan otpor, drži se formalnosti, odbija da pomogne
11	Pokazuje rast tenzije, traži pomoć, povlači se
12	Pokazuje antagonizam, ne priznaje tuđe zasluge, promovise sebe i svoje akcije

Prve tri kategorije predstavljaju područje *Pozitivne reakcije*, dok se posljednje tri kategorije odnose na područje *Negativne reakcije*. Kategorije 4, 5 i 6 odražavaju područje *Odgovori*, a kategorije 7, 8 i 9 područje Pitanja (Tabela 2).

Primjena Balesove sheme podrazumijeva i primjenu metode posmatranja. Istraživač neposrednim posmatranjem dolazi do podataka o interakciji u grupi, i to na način da bilježi svaki postupak članova grupe i klasifikuje ih u jednu od 12 kategorija u Shemi. Jedinica posmatranja je najmanji segment verbalnog i neverbalnog ponašanja, pri čemu, prosta rečenica se tretira kao jedna jedinica, dok složena sadrži više od jedne jedinice. Neverbalno ponašanje se, međutim, ne može jednostavno podijeliti u jedinice, pa posmatrač ocjenjuje i bilježi neverbalno ponašanje svih članova grupe u vremenskim razmacima od jedne minute (Bales i Cohen 1979).

Organizacija i tok istraživanja

Ispitivanje socijalnih vještina je bilo anonimno i vremenski neograničeno, a istraživač je tokom ispitivanja bio u neposrednom kontaktu sa ispitanicima. Prikupljanje podataka koji odražavaju kvalitet interakcije u razrednim kolektivima, realizirano je tako što je istraživač u svakom razrednom kolektivu, koji je obuhvaćen uzorkom, prisustvovao na najmanje dva nastavna sata i primjenom metode posmatranja snimao interakciju.

REZULTATI

Neverbalne socijalne vještine učenika i kvaliteta interakcije u razrednom kolektivu

Utvrđivanje odnosa neverbalnih socijalnih vještina učenika i kvaliteta interakcije u razredu izvršeno je uz pomoć kanoničke analize kovarijansi (Tabela 3). Lijevi set varijabli činile su varijable *emocionalna izražajnost*, *emocionalna osjetljivost* i *emocionalna kontrola*, dok je desni set sačinjen od kategorija Balesovog sistema (*pozitivne reakcije*, *negativne reakcije*, *pitanja* i *odgovori*).

Tabela 3: Kvazikanoničke korelacije i testovi značajnosti

	X	F	F2
Emocionalna izražajnost	-0.53	0.81	0.30
Emocionalna osjetljivost	0.84	0.48	0.83
Emocionalna kontrola	0.07	0.31	0.62

Uvidom u rezultate predočene u Tabeli 3 evidentno je da postoji jedna statistički značajna linearna kombinacija ($p < 0.01$) između seta varijabli sačinjenog od subskala koje čine emocionalno-neverbalnu domenu Inventara socijalnih vještina i drugog seta varijabli koji je sačinjen od Balesovih kategorija. Koeficijent kanoničke determinacije ukazuje da postoji oko 22% varijanse koju dijele kanoničke komponente. Međutim, kako bi se stekao jasniji uvid u relacije između varijabli potrebno je ostvariti uvid u koeficijente strukture i krosstrukture (Tabela 4 i Tabela 5).

Tabela 4: Kanonički koeficijenti (X), struktura kanoničkih faktora (F) i krosstrukture subskala emocionalno-neverbalne domene Inventara

	Varijansa	Relativna varijansa	Prepokriivanje	Relativno prepokriivanje	Alfa
CV1 -1	1.17	0.39	0.07	0.02	0.21
CV1 -2	2.50	0.83	0.08	0.02	0.90

Kolona X reprezentira konstante (kanonički koeficijenti) koje pokazuju na koji način je došlo do kanoničkih varijabli. U koloni struktura kanoničkih faktora (F) date su korelacije varijabli emocionalna izražajnost, emocionalna osjetljivost i emocionalna kontrola i kanoničkih varijabli koje su proizašle iz ovog skupa. Koeficijenti krosstrukture (F2) ukazuju na korelacije između subskala emocionalno-neverbalnog područja Inventara socijalnih vještina sa kanoničkim varijablama koje su dobijene na manifestnim varijablama iz skupa Balesovih kategorija. Sa kanoničkim “parom” koji je nastao u setu subskala iz emocionalno-neverbalnog područja Inventara socijalnih vještina visoko korelira varijabla emocionalna izražajnost, dok umjereno korelira varijabla emocionalna osjetljivost. S druge strane, varijabla emocionalna osjetljivost visoko korelira sa kanoničkim parom koji je nastao u setu Balesovih kategorija.

Tabela 5: Kanonički koeficijenti (X), struktura kanoničkih faktora (F) i krosstruktura Balesovih kategorija

	X	F	F1
Pozitivne reakcije	-0.69	0.00	-0.86
Pitanja	-0.50	-0.38	-0.79
Odgovori	-0.50	0.22	-0.76
Negativne reakcije	0.09	-0.89	0.25

Iz rezultata u Tabeli 5 može se uočiti da sa kanoničkom funkcijom visoko negativno koreliraju kategorije iz Balesovog sistema koje odražavaju negativnu socio-emocionalnu klimu, dok relativno nisko negativno korelira kategorija pitanja. S druge strane, relativno visoko negativno koreliraju varijable pozitivna socio-emocionalna klima, pitanja i odgovori iz Balesovog sistema kategorija, sa kanoničkim parom nastalim iz emocionalno-verbalne domene Inventara socijalnih vještina.

U Tabeli 6 i Tabeli 7 predočeni su rezultati analize prepokrivanja u skupu emocionalno-verbalne domene Inventara socijalnih vještina, s jedne, i skupu Balesovog sistema kategorija, s druge strane.

Tabela 6: Analiza prepokrivanja u skupu ISV

	Varijansa	Relativna varijansa	Prepokrivanje	Relativno prepokrivanje	Alfa
CV1-1	1.17	0.39	0.07	0.02	0.21
CV1-2	2.50	0.83	0.08	0.02	0.90

Tabela 7: Analiza prepokrivanja u skupu Bales

	Varijansa	Relativna varijansa	Prepokrivanje	Relativno prepokrivanje	Alfa
CV2-1	2.02	0.50	0.45	0.11	0.67
CV2-2	1.00	0.25	0.03	0.00	0.00

Analiza redundantnosti ukazuje na izrazitu asimetriju u prepokrivanju, to jest da se veći dio varijanse Balesovog sistema kategorija može objasniti pomoću emocionalno-verbalnog područja Inventara socijalnih vještina, nego što vrijedi obrnuto.

Emocionalno-verbalne vještine ispitanika i kvaliteta interakcije koju ostvaruju u razredu, dakle, dijele 22% zajedničke varijanse, pri čemu se veći dio varijanse kvalitete interakcije u razredu, reflektirane kroz Balesove kategorije, može objasniti pomoću rezultata ispitanika sa skalama emocionalne izražajnosti, emocionalne osjetljivosti i emocionalne kontrole, dok se znatno manji dio varijanse rezultata ispitanika na emocionalno-verbalnom području Inventara socijalnih vještina može objasniti kvalitetom interakcije u razredu reflektiranom kroz kategorije iz Balesovog sistema.

Verbalne socijalne vještine učenika i kvaliteta interakcije u razredu

Odnos između verbalnih socijalnih vještina ispitanika i kvalitete interakcije u razrednom kolektivu utvrđen je pomoću procedure kanoničke analize kovarijansi. Lijevi set varijabli činile su varijable socijalna izražajnost, *socijalna osjetljivost*, *socijalna kontrola* i *socijalna manipulacija*, dok su desni set varijabli činile kategorije iz Balesovog sistema (*pozitivna socio-emocionalna klima*, *negativna socio-emocionalna klima*, *pitanja* i *odgovori*). Dobijeni rezultati predstavljeni su u Tabeli 8.

Tabela 8: Kvazikanoničke korelacije i testovi značajnosti

	Rho	Rho ²	F-test	p
1	0.29	0.09	2.14	0.15

Uvidom u rezultate evidentno je da analiza kovarijansi nije statistički značajna ($p > 0.05$). Dakle, nema statistički značajne povezanosti između verbalnih socijalnih vještina učenika i kvaliteta interakcije koju ostvaruju u razrednom kolektivu.

DISKUSIJA

Prezentirani rezultati potvrđuju hipotezu o postojanju statistički značajne povezanosti između neverbalnih socijalnih vještina učenika i kvaliteta interakcije u razrednom

kolektivu, dok hipoteza o postojanju povezanosti između verbalnih socijalnih vještina učenika i kvaliteta interakcije u razredu nije potvrđena. Dobijeni rezultati koji se tiču odnosa neverbalnih socijalnih vještina učenika i kvaliteta interakcije u razrednom kolektivu u skladu su i sa rezultatima drugih empirijskih istraživanja. Tako su Grgić, Babić Čikeš i Ručević (2014), ispitujući odnos različitih sposobnosti emocionalne inteligencije i prosocijalnog ponašanja učenika rane adolescentske dobi, došle do rezultata koji ukazuju na to da je sposobnost upravljanja emocijama pozitivan prediktor prosocijalnog ponašanja mladića i djevojaka. Do sličnih zaključaka došle su Zotović i Petrović (2007) ispitujući značaj emocionalne kompetentnosti za uspostavljanje kvalitetnih vršnjačkih odnosa kod djece predadolescentske dobi. Također, Koludrović, Ratković i Bajan (2016) su utvrdile kako emocionalna kompetentnost učenika osnovne škole značajno korelira sa kvalitetom socio-emocionalne klime u razredu. Neill (1994) ističe kako učenici neverbalnim izražavanjem snažno utiču na kvalitetu interakcije u razredu, tj. svojim reakcijama i ponašanjem mogu otežati, ali i pomoći nastavniku. Kada učenici nastavniku upućuju pozitivne poruke kao što su smiješak, odobravanje glavom ili pravljenje bilješki dok nastavnik govori, time doprinose uspostavljanju kvalitetnije interakcije. Međutim, mrštenjem, gledanjem kroz prozor dok traje nastava, opuštenim sjedenjem ili zanemarivanjem prisustva nastavnika i onoga što on govori, učenici odašilju negativne poruke, koje sputavaju interakciju (Neill 1994).

Kada govorimo o rezultatima do kojih smo došli ispitujući odnos verbalnih socijalnih vještina učenika i kvaliteta interakcije u razredu, oni su u suprotnosti sa našim očekivanjima. Kako se vještine koje čine socijalno-verbalnu domenu Inventara socijalnih vještina odnose na uspješnost u verbalnom izražavanju, dobroj procjeni socijalnih situacija i reagiranja u skladu s tim, te na poštovanje socijalnih normi i predstavljanje vlastitih kvaliteta na socijalno prihvatljiv način, povezanost između rezultata na skalama koje odražavaju navedene vještine i kvalitet interakcije u razredu, bilo je opravdano očekivati. Međutim, valja imati u vidu da je ukupno funkcionisanje učenika u razrednom kontekstu uslovljeno i nastavnikovim odnosom prema njima. Nastavnik postupkom odobravanja i ohrabivanja može doprinijeti ispoljavanju pojedinih oblika ponašanja kod učenika, kao što ignorisanjem i neodobravanjem može da dovede do njihovog sputavanja. Također, polazeći od toga da učenici koji imaju razvijene socijalne vještine dobro znaju procijeniti kako se trebaju ponašati u pojedinim situacijama, moguće je da vještine koje njihovi nastavnici ne vrednuju pozitivno, iako ih posjeduju, ovi učenici ne ispoljavaju. Kin Hai i Siew Bee (1998) su ispitivali učinak povratne informacije o uratku za postizanje uspjeha u nastavi

matematike, kod učenika petog razreda osnovne škole, i ustanovili da su nastavnici koji su više hvalili učenike, više koristili učeničke ideje, postavljali više pitanja, te davali više uputa, doprinosili boljoj atmosferi u razredu, a njihovi učenici su bili više motivirani za rad i imali bolje rezultate nego učenici nastavnika koji su davali manje povratnih informacija. Sve ovo govori da je fenomen interakcije u razredu moguće jasno sagledati samo kada se istovremeno posmatra kako iz perspektive uloge učenika, tako i iz perspektive uloge nastavnika.

ZAKLJUČAK

Razredni kolektiv je kontekst u kojem učenici zadovoljavaju brojne socio-emocionalne potrebe i može imati značajnu kompenzacijsku ulogu, u smislu zadovoljavanja potreba za pripadnošću i sugurnošću, kod učenika koji te potrebe ne zadovoljavaju u drugim kontekstima, prvenstveno porodičnom. Kvalitet interakcije u razrednom kolektivu prvenstveno je uslovljen nastavnikovim stilom poučavanja i vođenja i karakteristikama učenika.

Shodno rezultatima do kojih smo došli u ovom istraživanju, a čiji cilj je bio ispitivanje odnosa socijalnih vještina učenika i kvaliteta interakcije u razrednom kolektivu, možemo zaključiti:

- da postoji statistički značajna povezanost između neverbalnih socijalnih vještina učenika i kvaliteta interakcije u razredu
- da nema statistički značajne povezanosti između verbalnih socijalnih vještina učenika i kvalitete interakcije koju ostvaruju u razredu.

Dobijeni rezultati impliciraju da je prilikom organizacije odgojno-obrazovnog rada u školi, nužno kontinuirano primjenjivati strategije kojima će se ohrabrivati manifestiranje socijalnih vještina koje učenici posjeduju, kao i učenje novih. Time se kreira ambijent koji omogućava optimalnije iskorištavanje odgojno-obrazovnog potencijala, koji je svojstven razrednom kolektivu, odnosno omogućava se učenicima da dožive radost zajedničkog uspjeha i identificiraju se sa razrednim kolektivom, što se može pozitivno odraziti na njihov odnos ka timskom radu i imati snažan motivacijski učinak za postizanje visokog akademskog postignuća.

LITERATURA

1. Adler, Eric (2013), *Socijalne vještine: kako optimalno biti sa sobom i sa drugima u današnjem svijetu*, Psihopolis, Novi Sad
2. Barušić, Josip, Maja Tadić (2006), "Uloga samopoštovanja u odnosu crta ličnosti i neverbalnih socijalnih vještina", *Društvena istraživanja*, 4-5, str. 753-771.
3. Bales, Robert F., Stephen P. Cohen (1979), *SYMLOG: A System for the Multiple Level Observation of Groups*, Free Press, New York
4. Barušić, Josip (2007), *Samopredstavljanje: taktike i stilovi*, Naklada Slap, Jastrebarsko
5. Bognar, Ladislav, Milan Matijević (2005), *Didaktika, Školska knjiga*, Zagreb
6. Đuranović, Marina, Siniša Opić (2013), "Social Aggression among Pupils in Primary Education", *Croatian Journal of Education*, 15 (5), str. 777-799.
7. Grgić, Nikolina, Ana Babić Čikeš, Silvija Ručević (2014), "Emocionalna inteligencija, agresivno i prosocijalno ponašanje učenika rane adolescentske dobi", *Život i škola*, 32 (2/2014), str. 43-60
8. Joksimović, Snežana (2004a), "Uloga vršnjaka u socijalnom razvoju djece i mladih", *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja u Beogradu*, 34, str. 37-61.
9. Joksimović, Snežana (2004b), "Komunikacija u nastavi i psihosocijalna klima škole", *Pedagogija*, 2, str. 1-11.
10. Jurčić, Marko (2014), "Kompetentnost nastavnika - pedagoške i didaktičke dimenzije", *Pedagogijska istraživanja*, 11(1), str. 77-93.
11. Kin Hai, See, Siew Bee Lim (2006), "Effectiveness of interaction analysis feedback on the verbal behaviour of primary school mathematics teachers", *Journal Pendidikan dan Pendidikan*, 21, str. 115-128.
12. Kiper, Hanna, Mischke Wolfgang (2008), *Uvod u opću didaktiku*, Educa, Zagreb
13. Klarin, Mira (2006), *Razvoj djece u socijalnom kontekstu: Roditelji, vršnjaci, učitelji – kontekst razvoja djeteta*, Naklada Slap, Jastrebarsko
14. Klippert, Heinz (2001), *Kako uspješno učiti u timu: zbirka praktičnih primjera*, Educa, Zagreb
15. Koludrović, Morana, Ina Reić Ercegovac (2014), "Uloga razredno-nastavnog ozračja u objašnjenju ciljnih orijentacija učenika", *Društvena istraživanja*, 23 (2), str. 283-302.

16. Koludrović, Morana, Andrea Ratković, Nikolina Bajan (2016), "Odnos razredno-nastavnog ozračja, samoučinkovitosti, emocionalne kompetentnosti i školskog postignuća učenika petih i osmih razreda osnovne škole", Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu, 6-7, str. 247-284.
17. Neill, Sean (1994), Neverbalna komunikacija u razredu, Educa, Zagreb
18. Petrović, Jelica (2007), Emocionalni temelji socijalne kompetencije, Zadužbina Andrejević, Beograd
19. Peko, Anđelka, Vesnica Mlinarević, Vesna Gajger (2008), "Položaj učenika u nastavi (jučer-danas-sutra)", u: Uzelac V., L. Vujičić (ur.), Cjeloživotno učenje za održivi razvoj, Učiteljski fakultet, Rijeka, str. 255-261.
20. Rakić, Branko (1967), Vaspitno djelovanje u malim grupama, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo
21. Riggio, Ronald E., Kristin P. Watring, Barbara Throckmorton (1993), "Social Skills, Social Support and Psychological Adjustment", *Personality and Individual Differences*, 15 (3), str. 275-280.
22. Ruegg, Erica (2003), Social competence, transition plans and children with learning disabilities, *Essays in Education*, 7.; <http://www.usca.edu/essays/vol7fal12003.html> Pristupljeno 20. 6. 2018.
23. Slatina, Mujo (2008), Od individue do ličnosti: uvođenje u teoriju konfluentnog obrazovanja, Dom štampe, Zenica
24. Spasenović, Vera (2009), "Kvalitet socijalnih odnosa i školsko postignuće učenika različitog uzrasta", Zbornik instituta za pedagoška istraživanja, 2, str. 331-348.
25. Šimić Šašić, Slavica, Izabela Sorić (2011), "Kvaliteta interakcije nastavnik-učenik: povezanost s komponentama samoreguliranog učenja, ispitnom anksioznošću i školskim uspjehom", *Suvremena psihologija*, 14 (1), str. 35-55.
26. Šimić Šašić, Slavica (2017), "Doprinos učeničkog temperamenta i interpersonalnoga ponašanja nastavnika u objašnjenju samopoštovanja i školskoga uspjeha učenika", *Školski vjesnik*, 66 (3), str. 403-422
27. Uzelac, Maja, Ladislav Bognar, Aida Bagić (1994), Budimo prijatelji, Centar za kulturu mira i nenasilja, Zagreb
28. Vizek Vidović, Vlasta, Majda Rijavec, Vesna Vlahović Štetić, Dubravka Miljković (2014), Psihologija obrazovanja - drugo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, IER-Vern', Zagreb
29. Warnes, Emily D., Susan M. Sheridan, Jenenne Geske, William A. Warnes (2005), "A Contextual Approach to the Assessment of Social Skills: Identifying

Meaningful Behaviors for Social Competence”, *Psychology in the School*, 42(2), str. 173-187.

30. Zotović, Marija, Jelica Petrović (2007), "Prihvaćenost u grupi vršnjaka i emocionalna kompetencija djece preadolescentnog uzrasta", *Psihologija*, 40 (3), str. 431-445.
31. Zrilić, Smiljana (2010), "Kvaliteta komunikacije i socijalni odnosi u razredu", *Pedagogijska istraživanja*, 7 (2), 231-241.

RELATIONSHIP OF SOCIAL SKILLS AND INTERACTION QUALITY IN A CLASS

Summary:

Social skills determine the success of an individual's functioning in different social contexts. People with developed social skills in a simple way establish interaction with others and assimilate themselves in a group. Such people also contribute to positive social-emotional atmosphere in the group that is good for achievement of cooperation. Cooperative relationships in school boost motivation in students and lead towards a group productivity and quality interpersonal relationships. This work presents the research results whose aim was to examine relationship between development of students' social skills and quality of interaction that is achieved in a class. The research was conducted in six primary schools, in Tuzla. There were 506, fifth to eighth grade students in total, out of which 281 were boys and 225 were girls. To measure social skills, Social Skills Inventory (Riggio and Throckmorton 1986). The quality of interaction in classes was recorded with Bales interaction scheme for observing small groups which implied the method of observation. The interaction was observed in at least two lessons in each of 24 classes included in the research. The approach of Canonical Analysis of Covariance was used in the statistical data processing, and the indicators point out that there is connection between students' nonverbal social skills and the quality of interaction in class, whereas there is no connection between students' verbal social skills and the quality of interaction that they achieve in their class.

Key words: social skills; class; interaction quality; communication.

Adresa autora

Authors' address

Alma Malkić Aličković

Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli

almamalki@yahoo.de

